

פרשת ויצא

הליכות עולם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
17:44	17:12	16:21*	י-ם
17:40	17:08	16:17	ת"א
17:40	17:08	16:17	חיפה
17:44	17:12	16:21	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 16:01

להתחזק בדרך

ישראל ההולכים בדרך הישרה לפני ה' יתברך. אולם מדוע דוקא עתה ולא קודם לכן, אבל לפי האמור יובנו הדברים, כיון שיעקב התאמץ והשתדל מאוד כנגד הטבע המצוי שבדרכים מתרשלים, דוקא אז הוא השיג את מעלתו הגדולה וחביבותו הרבה לפני הקב"ה, ולכן דוקא אז הקב"ה אינו נותן לו ללכת ורוצה שיישן בהר המוריה, ושם מראה לו מראות מלבבים ממעלתו וגדולתו למעלה בשמים, שכן הוא רואה בחלומו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע לשמים ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו, ואמרו רבותינו (בתי מדרשות ח"א, מדרש ילמדנו ויצא אות 30): מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם היו המלאכים משבחים להקדוש ברוך הוא ואומרים ברוך ה' אלקי ישראל ולא היו יודעין מי הוא ישראל, כיון שבא יעקב לבית אל עלו המלאכים שלוהו למרום ואמרו להם למלאכי השרת אתם מבקשים לראות האיש שאנו משבחים שמו של הקדוש ברוך הוא על שמו רדו וראו הנה אותו האיש, והיו המלאכים יורדין ורואין את דמותו ואומרים בודאי זו הצורה וזה הדמות חקוקה בכסא הכבוד וענו כולם ואמרו ברוך ה' אלקי ישראל. עכ"ל. הרי שיעקב הוא האדם החקוק במרכבה, והוא המלך על כל הבריאה כולה, וכל זאת לומר שעל ידי שמלך על יצרו בגבורה כל כך גדולה זכה והוא המלך על כל הבריאה שברא הקב"ה בעולמו, ולכן הקב"ה משתבח בו ביעקב הצדיק שבא לבית מלונו. והדברים נפלאים.

ואמנם לא רק כאשר האדם בדרך ממש, אלא גם אנו בדרך שכן נשמתנו יצאה מהעולם העליון מתחת כסא הכבוד ובאה לעולם הזה, ונמצא שהיננו גולים ממקומנו, וצריכים חיזוק רב בעולם, שהוא מלשון העלם ומעלים מאיתנו את האמת, את התורה והמצוות ואת ידיעת הבורא יתברך, אך אם נרדוף לדעת את ה' ולהדבק בה', על ידי קיום התורה ועסק המצוות במסירות גדולה, נזכה גם אנו כזרעו של יעקב אבינו להחזק בכסא הכבוד, וממילא אנו גורמים שגם דמותו של יעקב אבינו תהיה מאירה בכסא הכבוד, שכן אמרו רבותינו (תענית ה'): אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת, ושאלו האם בחינם ספדו וחנטו וקברו את יעקב אבינו, והשיבו מקרא אני דורש שנאמר (ירמיה ל' י'): וְאַתָּה אֵל תִּקְרָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב נְאֻם ה' וְאֵל תִּסְתַּח וְיִשְׂרָאֵל, פִּי הַנְּגִי מוֹשִׁיעֶיךָ מִכְּחֹק וְאֵת וַיִּרְעַד מִצְרָיִם שִׁבְבָם, מְקִישׁ הוּא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. נמצא שחיי יעקב תלויים בחיי זרעו, וכידוע עיקר החיים הם החיים הרוחניים בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, וא"כ בעת שאנו מקיימים מצוות והולכים בדרך יעקב אבינו אנו חיים ומחיים אותו, וגם אנו לא מתים ולא עוד אלא שנחזקים למעלה בכסא הכבוד, מה יעקב אבינו חקוק בכסא הכבוד אף אנו חקוקים בכסא הכבוד, שכן העץ כולל את כל הפירות, כך יעקב אבינו כולל כל נשמות ישראל שבתוכו. [נבפרט לפי המבואר בדברי המקובלים שיעקב ומשה הם אותה בחינה רק שמשה היה מבפנים ויעקב מבחוץ, עיין בוהר הקדוש (תיקוני זהר דף קא ע"א), וא"כ כמו שמשה היה כולל כל נשמות ישראל, כך יעקב, ושניהם בבחינת התורה הנקראת עץ החיים, ולכן שניהם לא מתו, ויעקב מלמד שעם ישראל לא יכלו לעולם ותמיד יתקיימו בגופם, ומשה מלמד שיתקיימו תמיד בנשמתם והיינו בתורתם]. ה' יזכנו ללכת בדרך ישראל סבא, ולהתחזק תמיד בתורה ויראת ה' טהורה. אמן.

בפרשתנו אנו קוראים על יציאתו של יעקב לדרכו בציוויו של אביו, ומדרך זו אנו למדים דברים נפלאים על הליכותיו בקודש של יעקב אבינו ע"ה, יעקב אבינו טומן עצמו בבית עבר י"ד שנה קודם שהולך לחרן, וכל אותם שנים אינו ישן על מיטתו, וכאשר יוצא לדרך מגיע לחרן וזוכר שעבר על מקום שהתפללו בו אבותיו חזר להתפלל וקפצה לו הארץ, ובאותו מעמד תיקן תפילת ערבית וכמו שאמרו רבותינו (ברכות כ"ו:), וצריך להבין הנהגות אלו של יעקב אבינו שלא ראינו שנהג עד עתה, שהרי התורה העידה על יעקב כבר מציערותו שהוא איש תם יושב אוהלים, אלו אהלי שם ועבר שבהם למד תורה, אבל היה ישן על מיטתו, וכעת אנו רואים שהוא מתעלה בשקידתו ואפילו לא ישן על מיטתו. וכמו כן יעקב היה דר בחברון בסמיכות לירושלים, ולעולם לא שמענו שהלך להר המוריה להתפלל שם, והנה דוקא כאן שכבר הוא נמצא בחרן רחוק מאוד מהר המוריה הוא נותן דעתו לחזור ולהתפלל במקום שהתפללו בו אבותיו.

אבל הענין נראה בס"ד, שבנוהג שבעולם כאשר האדם בחצרו ובטירותיו יכול הוא לנהל את חייו כפי רצונו, ואם הוא ירא שמים, הוא נוהג בכל מיני חומרות ופרישויות, אולם כאשר יוצא האדם מביתו ונמצא בדרכים קשה מאוד לאדם לשמור על כל הקפדותיו כאשר היתה באמנה אותו בביתו, שלא הכל מצוי ואין ישוב הדעת וטרדת הדרך מבלבלת את דעתו ובלא משים יכול הוא לעבור על דברי תורה. אולם כל זה בשאר בני אדם, אך לא ביעקב אבינו הבחיר שבאבות, יעקב אבינו יודע מהקשיים העומדים בפני היוצא לדרך, אבל דוקא אז הוא מוצא לנכון להחמיר על עצמו בכל מיני חומרות ולעשות כל מיני תקנות שיחזקו אותו שלא יתרפה ביציאתו לדרכו, ולכן לומד תורה במסירות נפש וברציפות בלא לשכב על מיטה, מה שלא עשה כל השנים, שכיון שהוא יוצא לדרך צריך הוא להתכונן. וכמו כן הוא מוסר נפשו על התפילה ולא עוד אלא שמתפלל תפילה נוספת על אבותיו, שהם התפללו שחרית ומנחה והוא הוסיף ערבית, שכן בשני דברים אלו, בתורה ובתפילה, יוכל האדם לנצח את יצרו, כמו שאמרו רבותינו (קדושין ל'): בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, הרי לנו שהתורה מגינה מן היצר. וכן אמרו (שם) בכל יום יצרו של אדם מתחדש ואלמלא שהקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ופירש בספר כוכבי אור (סי' ט) שהקב"ה עוזרו לאדם על ידי שיתפלל להנצל מיצר הרע, וכמו שבאמת תיקנו לנו רבותינו בכל יום בתפילה "ותצילני מיצר הרע". [וכבר כתב כעין זה האור החיים הקדוש (ריש פרשת כי תבוא): ואמרו ונצחק אל ה', כאן רמז שצריך האדם להתפלל לה' בכל יום שיצילהו מיצר הרע, ע"ש].

וכמים הפנים לפנים, מחזיר הקב"ה ליעקב אבינו, שהנה כאשר יעקב בא להר המוריה השקיע הקב"ה את החמה באומרו צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה וכדברי רבותינו (חולין ז"א:), וצריך להבין אמנם כאשר צדיק יעבור עלינו ונזכה שישן בביתנו הוא כבוד גדול בשבילנו, אבל כאן אם יישן יעקב אבינו בהר המוריה מה יתן ומה יוסיף כבוד וגדולה לפני הקב"ה. אבל מכאן נלמד דבר מפליא שהקב"ה משתבח ביעקב אבינו כמו שאדם משתבח כשנכנס אליו גדול הדור, וזאת להראות חביבות של בני

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הנהגות לסדר הלילה (המשך, תיקון חצות)

ראשו במקום הנחת תפלין, ואולי שעל השער ממש אינו ניכר ולכן כתב לשים על המצח, ומה שכתב במקום הנחת תפלין, אפשר שאין כונתו למיקום הנחת התפלין, אלא כתחליף להנחת תפלין, והוא דחוק, ויותר נראה שכונתו לבין העיניים ששם הוא מקום הנחת תפלין, והיינו שישים באמצע המצח. וצ"ע.

מ. עוד כתב שיכוף ראשו עד הקרקע וישים פניו ממש בקרקע ויבכה, ובאמת שאם הוא יושב על אחוריו קשה מאוד לכוף ראשו לקרקע וצריך לזה גמישות מאוד גדולה, ובודאי שלא להשאר כן חצי שעה ולבכות, וכנראה שמפני קושי הדבר לא נהגו בזה כיום. ולדעתי מי שרוצה לקיים דברי רבנו האר"י ממש ולשים פניו בקרקע, יכרע על ברכיו וכך יקל עליו לשים פניו בקרקע, וכמובן שיעשה זאת על סדין שלא יכנס לחשש איסור ואבן משכית לא תתנו בארצכם, (כמבואר בגמרא מגילה כ"ב, וברמב"ם פ"ו מע"ז הל' ו-ה, ובשו"ע סי' קל"א סעי' ח), ואולם אינו נוח בעיני לעשות כן משום שנדמה בזה לישמעאלים, וגם שמשמעות לשון רבנו האר"י אינה כן, אלא שיושב וכופף ראשו עד לקרקע, ולכן נלע"ד שהרוצה לנהוג בזה כרבנו האר"י יכפוף ראשו כפי יכולתו וכמה זמן שיכול.

מא. כתב רבנו האר"י (בשער הכונות דף נד ע"ג), שהקם אחר חצות לילה והוא קרוב לעלות השחר, ולא יוכל לעסוק בתורה וגם לומר תיקון חצות, עדיף יותר שיאמר תיקון חצות מלעסוק בתורה באותו הזמן כי הוא רב התועלת, ולא יתבטל מן הסדר הנ"ל אפילו לילה אחד. וכתב הברכי יוסף (סי' תקפ"א סעי' ג) בשם הרמ"ז, שמי שקם באשמורת וכבר הצבור אומרים סליחות ואין פנאי לומר תקון חצות וסליחות וצריך לבטל אחד מהם, טוב שיאמר תיקון חצות כסדר האר"י צ"ל, והוא עיקר גדול יותר ויותר מהסליחות. ובשו"ת אור לציון (ח"א סי' י"ב, ובח"ב פמ"ה את י"ט) כתב שמי שחושש שאם יאמר תיקון חצות, הדבר יגרום לו שלא יוכל להתפלל בהנץ החמה, עדיף יותר לומר תיקון חצות ולהתפלל בזמנה אחר הנץ החמה. [ובביאורים שם כתב שתיקון חצות הוא חיוב יותר מאשר תפילה בהנץ החמה שאינה אלא מצוה מן המובחר, ולענ"ד נראה להיפך, שתפלה בהנץ החמה נזכרה בש"ס (ברכות ט, כ"ו), ואילו תיקון חצות לא נזכר כלל בתלמוד, ומה גם שיש דעות שתפלה אחר הנץ החמה היא בדיעבד, וגם לפי הזוהר (חדש דף כג ע"א) ורבנו האר"י גדלה מעלת התפלה בהנץ החמה (כמבואר בשער הכונות דף כ"א), וצ"ע].

מב. בימים שאין אומרים בהם תיקון רחל מחמת חשיבותם כגון ליל ראש חודש ולילות חנוכה ופורים ולילות חודש ניסן וכיו"ב, כתב הב"ח בספר לשון חכמים (סוף חלק א) לומר פסוקים ומאמרים המדברים במעלת רחל אימנו, או מזכירים את תפילותיה ודמעותיה על הגאולה. (וכן הביאם בספרו עוד יוסף חי פרשת וישלח אות ב). ואשרי האומרים, ויהי רצון שנזכה במהרה לביאת משיח צדקנו ובנין בית קדשנו ותפארתנו, ומלך ביופיו תחזינה עינינו. אמן.

לו. כתב רבנו האר"י (שער הכונות דרוש תיקון חצות) לעטוף ראשו כאבל, והנה בעטיפת הראש כיום לא נהגו אפילו אבלים ממש ב"מ, זולת התימנים שממשיכים בזה, ואולם בכל זאת נראה שטוב להקפיד לעטוף ראשו בשעת תיקון חצות, ונראה שאע"פ שבאבל מפורש שהיה עוטה פיו עד ראש חוטמו, כמבואר בשו"ע (י"ד סי' שפ"ו), מ"מ בתיקון חצות די בעטיפת הראש בלבד בלא פיו, שכן לא כתב רבנו האר"י אלא רק לעטוף הראש, ולא הזכיר סביב הצואר או עטיפת הישמעאלים כמו שהזכיר בענין הציצית (כמבואר בשער הכונות דרוש א' וב' מציצית). [ומ"מ המתעקש ויכל לומר שבכל זאת כתב רבנו כאבל, וכונתו כפי סדר העטיפה האמור באבל, אך כאמור אינו נראה בעיני שזאת כונת רבנו האר"י, ואפילו בהלכות ציצית יש הסוברים שאינו צריך לעטוף עצמו כעטיפת הישמעאלים ממש, כמבואר בשו"ת איש מצליח (ח"א סי' ה), ובשו"ת יחיד (ח"ה סי' א), ואמנם לגבי ציצית העלינו שלא כדבריהם (כמבואר בספר ויוסף עוד דוד ח"א בראשית אות י"א), מ"מ כאן כך מוכח מסתימת רבנו האר"י].

לז. והנה רבנו לא ביאר במה יעטוף ראשו, ובשו"ע בהלכות אבלות (י"ד שם) כתב בטלית או בסודר, והנה אם הכונה בטלית ממש של מצוה, וכמו שנוהגים התימנים כיום באבלות, שעוטפים ראשם בטלית גדולה, הרי לדעת רבנו האר"י אסור לעטוף ראשו בטלית אחר צאת הכוכבים, שלילה אינו זמן ציצית ומאוד הקפיד על כך (כמבואר בשער הכונות דף נא ע"ד), וא"כ יעטוף בסודר וכמו שמוכח בגמרא (מ"ק כ"ה), ודבר זה אינו כל כך מציאותי כיום. אבל לפי המבואר בט"ז ובש"ך (י"ד סי' שפ"ו) בשם הב"ח שכיום נוהגים להוריד את הכובע עד לפני העיניים, גם כיום יוכל לעשות כן בתור עטיפת הראש וילבש הכובע שרגיל בו ויוריד אותו עד לפני עיניו, שבזה מראה אבלות וצער. [ואה"כ ראיתי שכן כתב בספר אבן השהם סי' א' אות ו', וששתי שמצאתי לי חבר לחידוש זה].

לח. עוד כתב רבנו האר"י, שצריך לשים אפר מקלה על מצחו במקום הנחת התפלין. והנה אפר מקלה הוא אפר הבא מדבר שרוף כמבואר ברש"י (תענית ט"ו, ד"ה אפר מקלה), ויש נוהגים לשרוף נייר ולקחת את אפרו, ומבחינה מציאותית קשה לעשות זאת בבית שעושה ריח רב, וגם מוציא מעט אפר. ופשוט יותר לקחת גפרור ולהדליקו ולמעך בידו את העץ ויוצא ממנו אפר רב יותר, וגם הריח סביר ורגיל, ואין בו חשש דליקה. לט. ובענין מקום הנחת האפר מקלה, הנה בפשטות הוא בראשו על שורשי השער ששם מקום הנחת התפלין, והוא כדברי הכתוב (ישעיה ס"א ג) לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר, וכן מבואר בגמרא (תענית שם) שהיו נותנים בראשי הנשיא והאב"ד, וכ"כ לענין חתנים הטור (או"ח סי' תק"ס) ובשו"ע (או"ח סי' תק"ס סעי' ב, ואה"ע סי' ס"ה סעי' ג), לתת אפר בראש החתן. ויש להבין את דברי רבנו האר"י שכתב על מצחו במקום הנחת התפלין, הלא אין מניחים תפלין של ראש על המצח אלא על הראש בין העיניים, וא"כ מדוע לא אמר רבנו האר"י לשים אפר מקלה על